

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 271

BÜTÜN YÖNLERİYLE
SEYYİD KUTUB
-Hayatı, Eserleri, Fikirleri ve Mücadelesi-

Prof. Dr. İbrahim SARMIŞ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Ekim 2018

ISBN: 978-605-9652-95-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail:fcr@fcr.com.tr

BÜTÜN YÖNLERİYLE
SEYYİD KUTUB

-Hayatı, Eserleri, Fikirleri ve Mücadelesi-

Prof. Dr. İbrahim SARMIŞ

Ankara 2018

Prof. Dr. İbrahim Sarmış

1948 yılında Mardin/Yeşilli'de doğdu. İlköğrenimini Yeşilli'de yaptıktan sonra İmam Hatip Okulunun orta kısmını Mardin'de, liseyi Diyarbakır'da okudu. 1973 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. Dört yıl Van ve Tarsus İmam Hatip Liselerinde görev yaptıktan sonra 1977 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nde asistan oldu. 1986 yılında doktor, 1987'de doçent ve 1995'te Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında profesör oldu. 28 Şubat sürecinde 2000 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden emekli olduktan sonra, 2013 yılında aynı fakültede (NEÜ) tekrar göreve başladı. 2015 Mart ayında yaş haddinden tekrar emekli oldu. Arap Dili ve Edebiyatı ile ilgili çalışmalarının yanında yirmi kadar çevirisi olan yazarın telif eserleri şunlardır:

1- *Bütün Yönleriyle Seyyid Kutub -Hayatı, Eserleri, Fikirleri ve Mücadelesi-*, Fecr Yayınları, Ankara 2018.

2- *Arapça Dilbilgisi*, Esra Yayınları, Konya 1995.

3- *Metin ve Alıştırmalarla Uygulamalı Arapça Dilbilgisi*, Esra Yayınları, Konya 2011.

4- *Teorik ve Pratik Açından Tasavvuf ve İslam*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012.

5- *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011.

6- *Hadisler Kur'an'la Eşdeğer midir?*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2010.

7- *Rivayet Kültürü ve Olumsuz Kadın Algısı*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011.

8- *Hz. İsa ve Mesih İnanıcı*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2010.

9- *Şuradan Saltanata, Teokrasiye ve Laisizme Yönetim*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2010.

10- *Rivayet Kültürü ve Yanlış Din Anlayışı*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011.

11- *Şeytan Üçgeni: Bidat, Tevessül ve Şefaât*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011.

12- *Rivayetler ve Yorumlarla Akaid Oluşturmak ve Kabir Azabı*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012.

13- *Kur'an'da Kader/Takdirin Anlamı ve Sünnetullah*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2014.

14- *İslam'ı Okumaya ve Öğrenmeye Nereden Başlamalı?*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2014.

15- *Kur'an'a Göre İnsanın Yaratılması ve Çoğalması*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2016.

SEYYİD KUTUP (1906-1966)

“Tevhid olmadan vahdet olmaz.”

*“Gerçek köleler, boyunduruk zincirlerini,
kafalarında değil benliklerinde taşıyanlardır.”*

*“Acaba Müslümanlar nasıl zevkle yiyip içiyorlar,
nasıl rahat uyuyorlar?
Din kardeşleri en aşağılık en rezil insanların ellerinde
en kötü işkenceleri görürken,
çesit çesit zillete layık görülürken.”*

*“Benim inancım zalimlerden af ve merhamet dilememe
müsaade etmez.”*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	10
ÖN SÖZ.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

YİRMİNCİ YÜZYILDA MISIR'DA DURUM.....	17
A- SİYASAL DURUM.....	17
B- SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

HAYATI VE EĞİTİMİ.....	25
A- DÜŞÜNCE HAYATI.....	28
1- Müslüman Kardeşler Teşkilatı.....	31
2- Seyyid Kutub'un Tutukluluk Dönemi.....	34
3- Kendisine Yöneltilen Suçlama ve İddialar.....	39
4- Kendisine Yapılan İşkence ve Baskılar.....	43
5- Yargılanması ve İdam Kararı.....	45
6- Veda ve Bir Pazarlık.....	49
7- İdam Edilmesi.....	51
8- İdamına Tepkiler.....	53
B- KİŞİLİĞİ.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİ.....	57
1- Giriş.....	57
2- Edebi Eserleri.....	60
3- Kur'an Üslubu ve Edebi Eleştiriye İlişkin Eserleri.....	64
4- İslam Düşüncesi ve Kültürüne İlişkin Eserleri.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİN VE TOPLUM ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ.....	129
A- İSLAM VE İSLAM TOPLUMU.....	129
1- Temel Nitelikleriyle İslam Toplumu.....	132
2- Somut Bir İslam Toplumu Rolü.....	139
B- CİHAT.....	142
1- Anlamı ve Mahiyeti.....	142
2- Davetle Cihat.....	145
3- Kuvvetle Cihat.....	147
4- Dinde Zorlama Yoktur.....	150
5- Cihat Yalnız Savunma mıdır?.....	151
6- Cihat Ayetlerinde Nesh İddiası ve Savunma Amaçlı Cihat.....	153
C- İSLAM TOPLUMU VE FIKİH, İBADET-MUAMELAT AYIRIMI, DİN VE FIKİH, İCTİHAD.....	197
1- İslam Toplumu Oluşumu ve Fıkıh.....	197

2- İbadet-Muamelat Ayrımı	200
3- Din ve Fıkıh	202
4- İctihad	206
D- CAHİLİYE TOPLUMU, CAHİLİYE SİSTEMLERİ, ÇAĞDAŞ TOPLUMLAR VE ÇAĞDAŞ BATI UYGARLIĞI	207
1- Cahiliye Toplumu	207
2- Irkçılık ve Milliyetçilik	214
3- Toprak (Vatan)	220
4- Komünizm ve Sosyalizm	223
5- Kapitalizm	227
6- Çağdaş Batı Uygarlığı	230
7- Kurtuluş Yolu Nedir?	243
E- FELSEFE, İSLAM FELSEFESİ VE KELAM	249
1- Vahdet-i Vücut Düşüncesi ve Seyyid Kutub	260

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKONOMİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ	275
A- İSLAM'IN EKONOMİ ANLAYIŞINA GENEL BAKIŞ	275
B- İSLAM EKONOMİSİNİN İLKELERİ	278
C- İSLAM EKONOMİSİNİN DAYANDIĞI ESASLAR	280
1- Ferdi Mülkiyet Hakkı	280
2- Ferdi Mülkiyetin Mahiyeti	282
3- Ferdi Mülkiyeti Kazanmanın Yolları	283
4- Serveti Geliştirme Yolları	286
5- Harcama Yolları	287
6- Zekat	288
7- Zekattan Ayrı Olarak Malda Hak Var mıdır?	293
8- Biriktirilen Mal ve Kenz (Stokçuluk)	295
9- Devletin Mülkiyete Müdahale Etmesi	300
D- İNFAK VE FAİZ	302
1- İnfak	302
2- Faiz	311

ALTINCI BÖLÜM

İSLAMİ EDEBİYAT NEDİR, NE DEĞİLDİR?	323
---	-----

YEDİNCİ BÖLÜM

SEYYİD KUTUB'UN EDEBİ KİŞİLİĞİ	341
A- ÜSLUBU	341
1- Açıklık	341
2- Doğruluk	341
3- Hayal Gücü	341
4- Tekrar	342
B- EDEBİ TÜRLER ÜZERİNE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR	342
1- Şiir	342
2- Nesir ve Türleri	350
3- Seyyid Kutub ve Edebiyatçılar	360
4- Eleştiri Üzerine Çalışmaları	374

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'IN EDEBİ İ'CAZI VE KUR'AN'DA EDEBİ TASVİR	387
A- GİRİŞ	387
1- Geçmişte Ortaya Çıkan Edebi İ'caz Anlayışları	388
2- S. Kutub'un Edebi İ'caz Çalışmaları Hakkındaki Değerlendirmesi	392
3- Kur'an'ın Edebi İ'cazı Konusunda Yapılan Çağdaş Çalışmalar	401
B- SEYYİD KUTUB'DA EDEBİ TASVİR DÜŞÜNCESİNİN DOĞMASI VE GELİŞMESİ	408
C- KUR'AN'DA EDEBİ TASVİR NEDİR?	418
D- TASVİRLE ANLATIMIN ÜSTÜNLÜĞÜ	420
E- EDEBİ TASVİRLE İLGİLİ TEKNİK TERİMLER	431
1- Tasavvur (İmaj), Tasvir (Resimleme) ve Resim (Suret)	432
2- Sanat (Fen)	433
3- Eleştiri (Nakd)	434
4- Büyüleme (Sihir)	434
5- Tenasuk (Uyum, Ahenk, Düzen)	435
6- Melodi (Caras)	436
7- Ritm (İka')	436
8- Musiki	436
9- Gölge	437
10- Tecsim (Somutlaştırma)	438
11- Tahyil (Zihinde Canlandırma)	439
F- KUR'AN'DA EDEBİ TASVİR ÖRNEKLERİ	440
G- TASVİR VE İ'CAZ	457
1- Etkide İ'caz	460
2- Tasvirde İ'caz	462
3- İfade Etmede İ'caz	464
4- Konuda İ'caz	469
5- Hukuk Sisteminde İ'caz	475
6- Sosyal Harekette İ'caz	477
H- KUTUB'UN EDEBİ TASVİR TEZİNİN KUR'AN ARAŞTIRMALARINDA VE ÇAĞDAŞ ARAP EDEBİYATINDA YANSIMALARI	484
1- Kur'an Araştırmalarında Etkisi	485
2- Edebiyat ve Edebi Eleştiri Çalışmalarında Etkisi	495

DOKUZUNCU BÖLÜM

ELEŞTİRİLER VE CEVAPLAR	497
A- CAHİLİYE HAYATI MI YAŞIYORDU?	507
B- SOSYALİZMİ SAVUNMUŞ VEYA SOLCU OLMUŞ MUDUR?	509
C- REFORMCU MUDUR?	512
D- İÇTİHAD ANLAYIŞI VE MEZHEPÇİLİK	514
E- GÖRÜŞLERİNDE AŞIRILIK VAR MIDIR?	517
1- Toplum ve Bireylerin Tekfiri	523
2- Mescitler ve Cahiliye Tapınakları	526
3- Seyyid Kutub ve Cahiliye Tapınaklarını Boykot Etmek	529
4- Dırar Mescitleri ve Cahiliye Tapınaklarının Gerçeği	530
F- HZ. OSMAN İÇİN NE DEMİŞTİR?	534
G- ESERLERİNİN ÇEVİRİSİNDEKİ YANLIŞLARDAN KAYNAKLANAN ELEŞTİRİLER	537
SONUÇ	541
KAYNAKLAR	547

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
age	: Adı geçen eser
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bk.	: Bakınız
bs.	: Baskı
c.	: Cilt
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İÜİF	: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
M.Ö.	: Milattan Önce
ö.	: Ölüm/Ölüm tarihi
sav	: Sallallahu Alayhi ve Sellem
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
s. nşr.	: Sadeleştirerek neşreden
thk.	: Tahkik
trc.	: Tercüme
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
v. dğr.	: Ve diğerleri
yy.	: Yayım yeri (yok)
yzm.	: Yazma

ÖN SÖZ

Hayatta doğru yolu göstermek ve kurtuluşa götürmek için Yüce Allah tarih boyunca vahiy ve peygamberler göndermiştir. Gelen vahyi insanlar zaman içinde şu veya bu şekilde çığırından çıkarmış yahut yabana atmıştır. Ne zaman ondan sapsmış yahut onu yabana atmışsa insanlar sıkıntılı ve fitrata aykırı bir hayat yaşamaya mahkum olmuştur.

Vahyin mesajları unutuldukça onları gün yüzüne çıkarıp ihya eden âlimler ortaya çıkmıştır. Bunlar vahyin aydınlığında yürüyerek, haktan uzaklaşmış insanlara rehberlik etmekte ve onları yeniden aydınlık yola kavuşturmaya çalışmaktadırlar.

Uzun zamandır kültürel anlayışların, vahyin önüne geçtiği ve kendisini doğru yoldan uzaklaştırdığı İslam dünyası da bunun cezası olarak yirminci yüzyılda Batı'nın işgaline uğramıştır. Yirminci yüzyılda Kur'an'ın vahyi ile insanları aydınlatarak düştüğü durumdan çıkarmaya ve onları İslam'ın hidayetine iletmeye çalışan, müceddid niteliklerine sahip diyebileceğimiz âlimlerden birinin de Seyyid Kutub olduğunu görüyoruz.

Seyyid Kutub, güçlü bir edebiyatçı, Kur'an'ın gölgesinde yetişen ve yaşayan büyük bir âlim, düşünce, dava ve hareket adamı olup, düşüncelerini kaniyla besleyen ve düşünceleri uğrunda hayatını feda eden büyük bir şahsiyettir.

Seyyid Kutub, edebiyatçı ve şair ruhlu bir düşünürdür. Bu edebiyat ve şairlik yeteneği daha çocukluk yıllarında kendisini gösterir. Kur'an-ı Kerim'in tasvir edici tablolarını zihninde canlandırıp onları canlı birer resim gibi algımlarken, sahip olduğu edebi yeteneği ve edebi zevki daha o yıllarda açığa vurmuş bulunuyordu.

Seyyid Kutub, İslam düşüncesi ve Kur'an'ın tefsiri sahasına geçmeden önce en az bu alanda geçirdiği yıllar kadar edebiyat sahasında da ömür geçirmiştir. Yıldızının parladığı gençlik yıllarında değişik yollarla bu edebi kişiliğini kanıtlamıştır. Nitekim daha üniversite yıllarında, Abbas Mahmüd el-Akkad gibi seçkin edebiyatçı ve yazarların yazılarının yayınlandığı yayın organlarında yazılar yazmış ve edebi kişiliğini ortaya koymuştur.

Seyyid Kutup, kendi deyimiyle kırk yıl okuduğu dünya kültüründen yeni ürünler ve sonuçlarla çıkmıştır. Ortaya koyduğu teorik bilgilerle kalmamış, bu bilgileri eserleri ve yayınlarıyla da uygulamıştır. Denilebilir ki teorik bilgilerini Seyyid Kutub kadar pratikte uygulayabilme imkanına çok az kişi sahip olmuştur. Bunu hem edebiyat alanında hem de İslam düşüncesi ve pratiği sahasında görüyoruz. *en-Nakdü'l-edebî: Usûlühü ve menâhicüh* adlı

kitabında teorik olarak ortaya koyduklarını *Kütüb ve şahsiyyât* kitabında uygulamıştır. Aynı şekilde şiir, roman, hikaye, biyografi gibi edebi türlerde de eserler vererek teorik bilgilerini uygulama alanına koymuştur. Bunu Kur'an-ı Kerim'in edebi i'cazı ve Kur'an'a dayalı edebiyat diyebileceğimiz İslami edebiyat alanında da görüyoruz. Kur'an dünyasına giriş yaptığı *et-Tasvîrül-fennî fi'l-Kur'âni'l-Kerîm* kitabında teorik olarak ortaya koyduğu bilgileri hem bu kitapta hem de *Meşâhidül-kıyâme fi'l-Kur'ân, Fî Zilâli'l-Kur'ân* kitaplarında uygulamıştır. Bunu daha da genişletip değişik alanlarda uygulamaya koymak için bir dizi eser yazmayı planladığı da bilinmektedir.

Kur'an'a dayalı edebiyat veya İslami edebiyat alanında da Kutub'un öncülük yaptığını söyleyebiliriz. Nitekim bu çığır başlattıktan sonra çok geçmeden pek çok taraftar topladığı, birçok yazar ve edebiyatçının onu izlediği görülmektedir. Kutub'un bu alandaki duyarlılığını anlayıp takdir etmemek mümkün değildir. Zira her yönü ile mucize olan Kur'an gibi eşsiz bir kitaba sahip olan Müslümanlar, Kur'an'la ilgili ilim dallarını geliştirip olgunlaştırdıkları halde Kur'an'a dayalı bir edebiyat geliştirdiklerini söylemek zordur.

Nüzulundan günümüze kadar, değişik yönleriyle zihinleri meşgul eden Kur'an-ı Kerim'in i'cazı ve anlatım üslubu konusunda Seyyid Kutub'un bugüne kadar belki de erişilemeyen bir zirveye ulaştığını söylersek herhalde abartmış olmayız. Günümüze kadar bu alanda yapılan çalışmalar incelendiği zaman bu durum açıkça görülür.

Önceki edebiyatçı veya dilciler Kur'an-ı Kerim'in teşbih ve istiare, hakikat ve mecazı, kinaye ve tasrihi, takdim ve tehiri gibi meseleleri üzerinde dururken yahut i'cazının lafzında mı, manasında mı yahut her ikisinde birlikte mi yahut gaybten haberler vermesinde, hukuk ve adalet sisteminde, ahlak ilkelerinde vd. olduğu üzerine tartışmalar yaparken Kur'an'ın tümünü kapsayan bir anlatım üslubunu veya i'cazını yakalabildiklerini söylemek zordur. Seyyid Kutub'un bu alandaki başarısı gözönünde bulundurulursa bu konuda zirveye ulaştığını söyleyebiliriz.

Çağımızda edebi-içtimai tefsir ekolünün öncüsü olmamakla birlikte, açılan bu çığırda yürüyenlerin en bariz siması olduğunu sanırım bu alanın erbabı kabul etmektedir. Çalışmamızda da ifade edildiği gibi bu alanda ekolün hiçbir mensubu onun düzeyine erişememiştir. Bu biraz da Seyyid Kutub'un edebi kişiliğinden, edebi zevk sahibi oluşundan ve şair ruhlu karakterinden ileri geliyor olsa gerektir. Edebi yönden eserleri karşılaştırıldığında bu açıkça görülür.

Seyyid Kutub'un İslam düşüncesi alanındaki etkileri çok geniş bir alanda hissedildiği gibi Kur'an'a dayalı bir edebiyat ve Kur'an'ın i'cazı alanında da etkileri büyük olmuştur. Edebi eleştiri alanında ortaya koyduğu ölçüler ve yaptığı değerlendirmeler kendisinden sonra gelen eleştirmenlere ışık tutmuştur. Yerinde belirtileceği gibi Kur'an'a dayalı bir edebiyat, Kur'an'da edebi tasvir ve edebi i'caz gibi alanlarda kendisinden sonra gelenlere açıkça önderlik etmiştir. Bu etkinin gün geçtikçe daha da büyüyeceği ve yeni boyutlar kazanacağı, daha açık bir şekilde görülüp, güçlenerek devam edeceği kanısındayız. Her alanda öz kimliğine dönüş çabası içinde bulunan İslam dünyasının bu tür önderlere ve örneklerle şiddetle ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Bu çalışmanın böyle bir örneğin tanıtılmasına katkıda bulunacağını umarız.

Kuşkusuz Seyyid Kutub, edebiyatı ve eserleriyle büyük olduğu kadar, vahyin nurundan uzak düşen insanlara sunduğu ilim ve irfaniyle da büyük bir davetçidir. Çağdaş İslam dünyasının yolunu aydınlatan bir iman meşalesi, İslam dinamizminin yetiştirdiği özverinin ve tükenmeyen bir çalışma azminin de örneği olmuştur. Çağımızın yıkıcı ve saptırıcı siyasi, sosyal ve kültürel akımları karşısında bunalımlı hayat yaşayan kitlelerin önünü aydınlatan ve elinden tutan, gerçekleri bütün çıplaklığıyla onlara gösteren bir âlimdir. Fitne ve haksızlıkların İslam dünyasını gece karanlığı gibi sardığı ve İslam nizamını her türlü baskı altında tuttuğu çağımızda böyle bir iman, düşünce, ilim, davet ve cihat örneğinin İslam dünyasında ortaya çıkması kuşkusuz yüce dinimizin büyük mucizelerindendir.

Düşüncelerinin, şeytanlar üzerine gökten gönderilen şimşekler gibi batılı yıktığı, eserlerinin bütün güçlülere karşın kütüphanelerde başköşeye yerleştiği ve elden ele dolaştığı, yirminci yüzyılın modern cahiliyesi içinde bocalamaktan yorgun düşen insanlığa Kur'an'ın gölgelerini sunduğu bilinen böyle bir düşünür ve hareket adımının düşüncelerini ihata etmek, ayrıntılarıyla ortaya koymak, üslup ve metodda, cihat ve fedekarlıkta, kısaca her yönden kuşatmak kuşkusuz kolay olmasa gerektir.

Diyebiliriz ki, Seyyid Kutub, iki okuldan mezun olmuştur. Birincisi, çağdaş Doğu-Batı kültür ve araştırma okuludur. Uzun yıllar bu okulun kademelerinden geçerek çağdaş dünya kültürünü tanıyan Doğu'nun önde gelen kişilerinden olmuştur. Kırk yılını bu okulun ilimlerini öğrenmekle geçirmiştir.¹ Bu nedenle ona, çağdaş düşünce akımlarını, çağdaş uygarlığın üstünlük ve çirkinliklerini, hatta dünyayı avucu içinde tutmaya çalışan eko-

¹ *Me'âlim fi'l-tarîk*, s. 173; *el-'Adâletü'l-ictimâ'iyye fi'l-İslâm*, s. 274.

nomik ve politik güçleri en gerçekçi biçimde teşhis eden ve tanıtan çağdaş bir düşünür, denilebilir.

Fakat Seyyid Kutub, bu okulun verdikleriyle yetinmemiştir. Bununla yetinseydi, belki de, ne bu sözlere, ne de dünyanın değişik bilim kurumlarında yapılan birçok çalışmalara konu olurdu. Hatta değerli ilim adamı kardeşi rahmetli Muhammed Kutub'un adlandırmasıyla *Yirminci Asrın Cahiliyesi*'nin² oklarını üzerine çekmez ve Firavunların ülkesinde çağdaş Firavunların zulmüne maruz kalmazdı. Evet, bununla yetinseydi belki de edebi ve fikri ilimlerle donanmış olmaz, düşünce ve eserleri o kadar yayılmaz, düşüncede ve ilimde liderliğiyle, hareket ve davette dehasıyla örnek olamazdı. Bu derecelerden her birine ne kadar zor şartlarla erişilebildiğini ve soyut şöhretlerle erişilemeyecek üstünlüğünü herkes bilmektedir.

Yine Seyyid Kutub, bu okulun verileriyle yetinseydi, belki felsefe, ekonomi, edebiyat, tarih, sosyoloji, gibi bilim dallarında büyük bir bilgin ve yazar; modern bilimlerde büyük bir otorite, edebiyat ve şiirde büyük bir akımın temsilcisi, üniversitede meşhur bir akademisyen, ya da bir devlette bakan olabilirdi. Bu okulun verileriyle kalsaydı, bu sıfatlardan birine sahip olabilirdi fakat zaman içinde kaybolan büyük edebiyatçı, şair ve yazar, yargıç ve bakanlar gibi kaybolur giderdi. Bununla yetinseydi dünyanın dört bir yerinde insanların gönüllerini fethedemez, onların gönüllerinde yakınlarından daha fazla sevgiye ve saygıya erişemez ve insanları peşinden sürükleyemezdi. Bu nedenle, Seyyid Kutub'un dehasında, eserlerinin devamında, gönüllere işleyişinde en büyük rol ve fazilet, mezun olduğu ikinci okuludur.

Kuşku yok ki bu ikinci okulu yönetenler, en büyük eğitmen, en büyük yönlendirici ve yetiştiricilerdir. İlimlerde bu dehayı, akıl, düşünce, ihlas, sabır, sebat, fedakarlık ve batıla karşı cihatta bu örnek şahsiyeti yetiştirebilen kişilerdir.

Bu, Kur'an, İslam ve iman, davet ve cihat okuludur. Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar süren nübüvvet ve risalet okuludur. Hakka inanç ve Allah'a teslimiyet ilkesiyle ilahi terbiyenin yönettiği ve rabbani gücün beslediği insanlık okuludur. İnsanlık ancak bu okulun yetiştirdiği rehberlerle sapıklıktan kurtulup doğru yolu bulabilmekte ve mutluluğa erişmektedir.

Seyyid Kutub, uzun yıllar okuduğu çağdaş ilim ve kültür okulundan bilgi yükünü aldıktan sonra Kur'an okuluna girmiş, aklını ve kalbini Kur'an ilimleriyle doldurarak, sahrada vaha bu-

² Üstad Muhammed Kutub'un yıllar önce Türkçe'ye çevrilmiş meşhur kitaplarından birinin *Yirminci Asrın Cahiliyesi* kitabı olduğunu biliyoruz.

lan biri gibi huzuru ve istikrarı onun gölgelerinde bulmuştur. Atalarından mal ve serveti miras alır gibi onu devralan çağdaş Müslümanlardan farklı olarak, Kur'an'ın gölgesine gönül vermiş ve ömrünün sonuna kadar o gölgede yaşamıştır. Onun denizine daldıkça ve ufuklarında kanatlandıkça her defasında yeni bir bilgi, taze bir iman, güçlü bir ışık ve büyük bir güçle çıkmıştır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında edebiyatçı, eleştirmen ve düşünür olarak çalışmaları ve hayat kattığı eserleriyle, İslam dünyasının kritik bir döneminde, öze dönüş hareketine taze bir güç ve hız kazandırmıştır. Şehid Hasan el-Benna'nın bıraktığı yerden İslami hareketin bayrağını alarak daha ötelere götürmüş ve yeni bir potansiyel kazandırmıştır.

Seyyid Kutub, çok yönlü bir âlimdir. Klasik Arap edebiyatının birçok alanında çalışmalar yapıldığı halde, ülkemizde çağdaş Arap edebiyatı henüz bu ölçüde incelenmiş ve üzerinde çalışmalar yapılmış değildir. Oysa çağdaş Arap edebiyatı birçok yönden klasik edebiyattan ayrılmış ve yeni boyutlar kazanmıştır. Özellikle Batı ile temastan sonra yeni içeriklerle, yeni edebi türler ve yeni yöntemlerle gelişmiştir. Eleştiri alanında da çağımızın gelişmelerine paralel adımlar atılmıştır.

Bu alanda Seyyid Kutub zengin bir edebi servet bırakmıştır. Şiirden hikayeye, eleştiriden makaleye, çağdaş sanat akımlarından biyografiye kadar, hemen her edebi türde eserler vermiştir. Onun, özellikle Kur'an-ı Kerim'in anlatım üslubu ve edebi i'cazı alanında ortaya koyduğu düşünceler ve yaptığı çalışmalar, başlı başına araştırılmaya ve karşılaştırılmaya değer önemli bir servettir. Bu alandaki eserlerinde eski eserlerin birçoğunda bulamayacağımız veya güçlükle dağınık yerlerde bulabileceğimiz özgün ve değerli düşünceler ve yorumlar bulunmaktadır. Önceki âlimlerin değişik şekillerde ele aldığı ve üzerinde durduğu edebi eleştiri alanında ve Kur'an'ın edebi i'caziyle anlatım üslubu konusunda yeni ufuklar açtığını görüyoruz. Teorisini yapmak ve somut eserlerle onu uygulamak, Seyyid Kutub gibi çok az kişiye nasip olmuştur, denebilir. Sonra, salt edebi endişelerle yetinmeden dili ve edebiyatı, ilahi kelamın felsefesinde ve rabbani mesajın tefsirinde büyük bir başarıyla kullandığını görüyoruz. Nitekim Kur'an'ın tefsiri olarak yazdığı *Fî Zılâli'l-Kur'ân* kitabının anlatım gücü ve edebi değeri, değişik çalışmalara konu olmuştur. İslam kültürü ve düşüncesi üzerindeki çalışmaları ülkemizde az çok bilindiği halde, uzun yıllarını alan edebi çalışmalarının aynı şekilde bilindiğini söyleyemeyiz.

Seyyid Kutub, gençlik yıllarında vaktini daha çok edebiyat çalışmalarıyla geçirirken, olgunluk diyebileceğimiz yıllarında

kendini tümüyle İslam düşüncesine vermiştir. Bir hareket adamı olarak pratik çalışmalarının yanı sıra İslam düşüncesini çağdaş üslupla, modern problemlere İslami çözüm getirecek bir anlayış ve sunuşla ele alarak günümüz İslam düşüncesi üzerinde derin etkiler bırakmıştır. İslami kavramların yerli yerine oturtulmasında, Eski Yunan felsefesiyle harmanlanarak oluşturulan klasik İslam felsefesinin yerine, Kur'an anlayışıyla çağdaş İslam felsefesinin oluşturulmasında, davet ve kelam metodunda ve genel olarak İslam dininin bir bütün olarak insanlara sunulmasında onun yerini ve rolünü görmezlikten gelmek mümkün değildir.

Seyyid Kutub'un İslami düşünceleri ve eserleri genellikle belirli eksenler etrafında dönüp dolaşmaktadır. Bugün insanların ve özellikle Müslümanların net ve tam gerçeğiyle bilmeleri gerektiğine inandığı birtakım kavram ve konuları ayrıntılarıyla aydınlatmaya ve zihinlere yerleştirmeye çalışmaktadır. Bunun yanında cahiliyeyi ve batılı da bütün çıplaklığıyla ve insanlık için oluşturduğu büyük tehlikeleriyle gözler önüne sermektedir. İslam'ın rabhani, insani, evrensel, kapsamlı, edebi, gerçekçi, dengeli, açık ve bölünemeyen bütün bir hayat sistemi olduğunu ayrıntılarıyla açıkladığı gibi cahiliyenin dar ve sınırlı, geçici ve aldatıcı, bulanık, sapmaya açık, insan fitratına aykırı, içgüdüleriyle yaşayan varlıkların yaşama biçimi gibi şirk nitelikleriyle şekillendiğini gözler önüne sermektedir.

Özet olarak söyleyecek olursak, Seyyid Kutub edebiyatçıdır, ilahiyatçıdır, sosyologdur, iktisatçıdır. Bununla birlikte sabır ve sebat, fedakarlık ve ihlas örneği bir dava adamıdır. Çağdaş Müslüman ve her inançtan insan, ideal bir örneği, onun kişiliğinde bulabilir.

Çağdaş bir Arap edebiyatçısı olarak Seyyid Kutub üzerinde yaptığım doktora çalışması süresince diğer kitaplarını da okuyarak bu gerçekleri müşahade ettim. Farklı alanlardaki düşüncelerini, eserlerini ve yapılan eleştirileri değerlendirerek bir kitap halinde okuyuculara sunmayı yararlı gördüm. Daha önce *Bir Düşünür Olarak Seyyid Kutub* ve *Bir Edebiyatçı Olarak Seyyid Kutub* olmak üzere iki kitap olarak yayınlanan çalışmanın birleştirilerek bir kitap şeklinde yayınlanmasının uygun olacağı düşüncesiyle yapılan bu çalışmanın Seyyid Kutub'un okunmasına ve fikirlerinin tanınıp takdir edilmesine olumlu bir katkı sağlamasını Yüce Allah'tan diliyorum.

İbrahim Sarmış
Konya-2018